

OFFICIERSOPLEIDINGEN: BALANCEREN TUSSEN MARS EN MINERVA

Eeuwenlang, tot ver in de achttiende eeuw, vormde de praktijk de leerschool voor de officier. Naarmate de oorlogvoering complexer werd, groeide de behoefte aan theoretische scholing. Bij de technische wapens, de artillerie en genie, werd deze het eerst onderkend en kwamen er de eerste officiersopleidingen. Dat ging echter niet zonder slag of stoot. Krachtige persoonlijkheden met een duidelijke visie op het krijgsbedrijf waren daarvoor nodig. Volgens overlevering snoerde de Pruisische koning Frederik de Grote tegenstanders van een professionalisering van de officiersopleiding zelfs de mond met de genadeloze opmerking dat een ezel die tienmaal aan een veldslag heeft deelgenomen, daardoor niet automatisch een veldheer is geworden.

De Franse revolutie, de export van de revolutionaire idealen en de Napoleontische oorlogen veranderden de oorlogvoering ingrijpend: deze werd mobieler, massalegers werden ingezet, artillerie en genie ontwikkelden zich tot slagveldwapens. De scholing van het officierskorps raakte hierdoor in een stroomversnelling. Dat gebeurde het eerst bij de toenmalige grote mogendheden Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk, Pruisen (en verrassend genoeg de prille Verenigde Staten, waar Westpoint in 1802 haar poorten opende), enige tijd later gevolgd door onder meer ons land.

Op maandag 24 november 1828 opende prins Frederik, de broer van Koning Willem I, de Koninklijke Militaire Academie. In Breda moest de professionalisering van het Nederlands officierskorps in termen van vakkennis, homogeniteit en korpsgeest gestalte krijgen. Nu, 175 jaar later en de ervaring van meer dan 10.000 KMA-opgeleide officieren van KL, KLU, KMAR en KNIL rijker, kan worden geconstateerd dat de KMA de haar toegemeten opdracht met verve heeft vervuld. En dat is een oprechte gelukwens waard!

Voor de redactie vormt dit jubileum voldoende reden om de schijnwerper eens nadrukkelijk te richten op het fenomeen officiersopleidingen. De samenvatting die prof. dr. P.M.H. Groen en dr. W. Klinkert in het openingsartikel bieden van het boek *Studeren in Uniform. 175 jaar Koninklijke Militaire Academie 1828 – 2003*, vormt een goed vertrekpunt voor enkele toekomstgerichte bespiegelingen. Hun belangrijkste conclusie is dat

de geschiedenis van de KMA een voortdurende zoektocht is naar het beste mengsel tussen drie essentiële bestanddelen, namelijk de theoretische ('academische') opleiding, de militaire opleiding en de persoonlijkheidsvorming. Het springt daarbij in het oog dat sinds 1960, toen de KMA de weg insloeg van een wettelijk te verankeren wetenschappelijke opleiding, het accent verschoof naar 'academische' vorming, met als bijna automatische keerzijde, gelet op het communicerende-vatengehalte van de opleidingsbestanddelen, minder aandacht voor het militaire vakmanschap. De KMA-opleiding draaide in de jaren negentig om de militaire bedrijfskunde. Met het recente loslaten van dit afgrijpselijke koepelbegrip kan het primaat bij de academische vorming gelukkig weer daar terechtkomen waar die hoort in een *militaire* academie, namelijk bij de krijgskundige vakken. Aldus krijgt het militaire vakmanschap een belangrijke impuls en vakmanschap is en blijft nu eenmaal meesterschap. Het bijbrengen van praktische militaire vaardigheden blijft echter een punt van aandacht.

Deze ommezwaai betekent overigens niet het einde van de academische ambitie van de KMA. De Bredase Academie – en ook het KIM – kunnen namelijk dankzij de herstructurering van het Nederlandse hoger onderwijs volgens het Angelsaksische bachelor-mastermodel, met een krachtige eindsprint de oogst van jarenlang investeren op de academische as binnenhalen. De accreditatie als bachelor-opleiding is binnen handbereik, zeker indien de Faculteit Militaire Wetenschappen in oprichting – die ook het Instituut Defensie Leergangen omvat – daadwerkelijk gestalte krijgt. Een dergelijke bachelor doet, zoals de huidige gouverneur in zijn bijdrage duidelijk maakt, recht aan de complexiteit van de officiersprofessie. Daarnaast biedt een bachelor toekomstige generaties officieren uitzicht op een kopstudie aan een universiteit, waarbij tegen relatief geringe investeringen in tijd en geld, een *master* kan worden behaald. Voor de jonge collega's is dat een aantrekkelijk perspectief, zeker in een krijgsmacht die geen garantie op levenslange aanstelling biedt, maar met 'knippen' in de opbouw gaat werken. Een *master* biedt bij 'out' meer kansen op de arbeidsmarkt. Een *master* biedt ook voor de blijvers positieve uitstralings-effecten. De kennismaking met een andere

omgeving kan vormend werken en het 'out of the box'-denken bevorderen. Het beleid van KMA en KIM om samenwerkingsovereenkomsten met universiteiten aan te gaan, om universitaire *masters* goed te laten aansluiten verdient dan ook alle steun. Convenanten voor de technische vakken en voor domeinen als bestuurskunde, Internationale Betrekkingen/Vrede en Veiligheid en Krijgswetenschappen liggen voor de hand. Voor officieren die zo een *masters* willen behalen, dient flankerend beleid te worden ontwikkeld. Op zijn minst lijkt een bijdrage in de studiekosten bij het behalen van de *masters* op zijn plaats. Het detacheren van veelbelovende officieren bij zo'n *master*-opleiding is een andere mogelijkheid. Pas wanneer duidelijk is op welk moment (en hoeveel) 'knippen' in de personeelspiramide plaatsvinden, valt ook te beoordelen hoe de opleidingskosten zich verhouden tot het daadwerkelijk rendement voor de krijgsmacht. Het lijkt in ieder geval raadzaam nu al na te denken over de wijze waarop de krijgsmacht toch gebruik kan blijven maken van die officieren voor wie na de eerste of tweede knip geen plaats meer is binnen de organisatie.

Maar hoe zit het met het Instituut Defensie Leergangen? Speelt het IDL dan geen rol in de academische opleiding van professionele officieren? Het antwoord luidt daarop: Jazeker! Maar toch knaagt er iets... Het IDL is op grond van krachtige politieke druk – en tegen de wensen van de krijgsmachtdelen in – tot stand gekomen. Het wegvallen van ondubbelzinnige politiek-ambtelijke sturing, in combinatie met de ophanging binnen DICO, heeft de ontwikkelingspotentie van IDL om uit te groeien tot krijgsmachtdeelloverschrijdende 'denktank' in de kiem gesmoord. Het IDL is een instituut zonder traditie, zonder natuurlijke achterban en zonder eigen onderzoekscapaciteit. En dat is in een tijd waarin de krijgsmacht razendsnel evolueert richting 'jointness' meer dan opmerkelijk.

In januari 2002 is in de *Militaire Spectator* een pleidooi gehouden voor een tweede Scharnhorst. Dat betoog heeft, zeker na de Prinsjesdagbrief, nog niets aan kracht verloren. Visie en eensgezinde beslissingen zijn meer dan ooit nodig bij de officiersopleidingen, en vooral met betrekking tot het IDL.

De krijgsmacht zal voor de hogere en hoogste functies moeten beschikken over officieren die geverseerd zijn in het 'joint' denken, samenwer-

ken en optreden. Als uitgangspunt voor de inrichting van de HDV zou moeten gelden dat de krijgsmacht uiteindelijk politiek, maatschappelijk en in de internationale arena wordt afgerekend op de kwaliteit van het operationeel presteren. Ergo, de rol van de officier als krijger is de essentie van zijn functioneren en overige rollen als die van de diplomaat of de manager zijn, hoewel niet irrelevant, slechts voorwaarden-scheppend. De krijgswetenschappen dienen dan ook richtinggevend te zijn bij de opleidingen. De militaire top van de krijgsmacht heeft voor de HDV evenwel een beslissing genomen met een hoog vlees noch visgehalte. Uit het artikel van brigade-generaal b.d. R. Groot blijkt dat de projectleider HDV vooral een opleiding tot stafofficier voor ogen stond. De rol van de manager lijkt belangrijker dan die van de krijger. Het is te hopen dat bij de verdere ontwikkeling de krijgerrol weer dominant wordt.

Dit onderwijs, zo wil de krijgsmachtleiding, moet academisch niveau hebben, moet tot een *master* kunnen uitgroeien. Wil het genoemde ambitieniveau echter gehaald kunnen worden, dan is een kwaliteitsinvestering in het IDL geboden: het curriculum van de HDV zal dan op enkele punten moeten worden verbeterd, ruim tijd voor onderzoek moeten worden vrijgemaakt en de militaire docenten zullen aan stevige en bovenal erkende academische kwalificaties moeten voldoen. Dit laatste vraagt om een speciaal loopbaanbeleid voor die officieren die als docent bij de opleidingsinstituten worden geplaatst.

Het IDL verkeert dus op een tweekoppige van wegen. Of de CDS neemt zijn verantwoordelijkheid voor de voortgezette officiersopleidingen en de selectie van toekomstige topfunctionarissen. Of het militair onderwijs blijft doormodderen. In het eerste geval ligt het voor de hand dat de CDS in de nieuwe topstructuur een duidelijke rol krijgt bij de vormgeving van de voortgezette opleidingen en het daarbij behorende loopbaanbeleid. In het laatste geval lijkt een opsplitsing van het IDL over KIM en KMA te prefereren. Daarbij ontstaat dan na verloop van tijd binnen de Faculteit der Militaire Wetenschappen ruimte om zelf vorm te geven aan een eigen *masters* op dat vakgebied, waarop de officiersopleidingen bij uitstek competent behoren te zijn: de krijgskunst! Ook onze tijd van snelle veranderingen vraagt om visie en ondubbelzinnige besluiten. De redactie zal de dans van Mars en Minerva daarom nauwlettend blijven volgen.